

Melashenko D., student,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE INDIVIDUAL TRANSLATORIAL COMPETENCE: PRAGMATICS AND POETRY

This article is dedicated to the individual translatorial competence and the factors of its influence on translatorial activities. It aims to give a short overview of the theoretical approaches to the notion of individual translatorial competence given in a range of translation theories by Ukrainian and international researchers and also provides its analysis at the example of poetry translation.

Key words: *translatology, translatorial competences, individual competence, literary translation, poetry translation, empathy.*

Melashenko D., Studentin,
Institut für Philologie, Nationale Taras-Schewtschenko-Universität Kyjiw

DIE PERSÖNLICHE KOMPETENZ DES ÜBERSETZERS: PRAGMATIK UND POESIE

Dieser Artikel ist der persönlichen Kompetenz des Übersetzers und ihren Einflussfaktoren im Rahmen der translatorischen Tätigkeit gewidmet. Das Arbeitsziel besteht darin, einen kurzen Überblick über die theoretische Basis des Begriffes „persönliche Kompetenz“ in Übersetzungstheorien verschiedener Forscher im Feld der Translatologie, darunter ukrainische und deutsche Experten sowie Vertreter anderer Nationen. In der Arbeit wird auch kurz die Bedeutung der persönlichen Kompetenz beim Übersetzen der Poesie analysiert.

Schlüsselwörter: *Translatologie, translatorische Kompetenzen, persönliche Kompetenz, individuelle Kompetenz, literarisches Übersetzen, Übersetzen der Poesie, Empathy, Einfühlungsvermögen.*

Стаття надійшла до редакції 28.08.2017.

УДК 811.112.2'42:316.776

Міхіденко К. О., аспірантка
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

КАТЕГОРИЗАЦІЯ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ КОНФЛІКТНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглядається процес категоризації дискурсивного простору під час міжкультурної конфліктної взаємодії в умовах віртуальної комунікації. На основі мовного матеріалу з німецькомовних Інтернет-форумів та чат-румів розглядаються такі категорії, як МИ, ВИ, ВОНИ, ДРУГ, ВОРОГ, ПРАВДА, БРЕХНЯ, ПРАВИЛЬНО, НЕПРАВИЛЬНО.

Ключові слова: *конфліктний дискурс, міжкультурна комунікація, категоризація, когнітивні схеми.*

У руслі сучасних геополітичних подій міжкультурна взаємодія у світовому суспільстві все частіше стає предметом антропологічних досліджень.

Зокрема, лінгвістичні та комунікативні дослідження звертаються не лише до мовної репрезентації реальності, але й насамперед до процесів пізнання та осмислення цієї реальності представниками різних мов та культур, тобто до когнітивних аспектів комунікативної діяльності. Центральна роль при цьому відводиться дослідженню процесів формування концептів та категорій, якими оперують представники окремих мовних, культурних чи соціальних груп.

Серед науковців, які присвятили свої дослідження когнітивним процесам комунікативної взаємодії можна назвати, зокрема, таких, як Н. Д. Аругюнова, А. Д. Белова, М. Коул, А. П. Мартинюк, Дж. Лакофф, Р. М. Фрумкіна та ін..

Метою нашого дослідження є вивчення лінгвокогнітивних та етнокультурних аспектів, що характеризують німецькомовних конфліктний дискурс у віртуальному просторі, а також визначення концептів та категорій, характерних для цього типу дискурсу. **Об'єктом** дослідження є письмові тексти сучасного німецького конфліктного дискурсу. **Предметом** дослідження є мовні одиниці, через які актуалізуються когнітивні категорії німецькомовного конфліктного дискурсу. **Матеріалом** послуговували понад 1700 одиниць у вигляді текстів (коментарів та постів), створених користувачами німецькомовних форумів, платформ та чатів, зокрема, goFeminin.com та чати на веб-сторінках таких німецькомовних видань, як «Der Tagesspiegel», «Die Zeit», а також «Die Welt».

У дослідженнях таких сучасних напрямків, як когнітивна семантика або прототипна семантика, поняття категорія стає як модель знання, яка виходить за рамки обмежених можливостей мовних систем і вкорінюється у культурно-соціальних передумовах [4: 3-7; 5].

У результаті категоризації знання виникають когнітивні схеми, що відображають реальність навколо суб'єкта і створюють концептуальну систему, в рамках якої суб'єкт мислить і діє. Суттєвою ознакою концептуальної системи є метафоричний характер її елементів, які репрезентують фрагменти реальності у вигляді конкретизованих образів і мають значний вплив та світогляд суб'єкта, його дії та ставлення до оточення.

Категорія характеризується як частина мовного когнітивного апарату, яка наділена ознаками базового рівня [2: 86; 6]. Її ядром є поняття, що є „найкращим прикладом цієї категорії“, тобто є типовим для відповідної категорії і виступає прототипом або точкою когнітивної референції (cognitive reference point) для понять, що знаходяться на периферії і є менш типовими представниками цієї категорії. Таке об'єднання різних понять за принципом „родинної схожості“ покладає в основу своїх досліджень ще Л. Вітгенштейн [3: 29].

Спираючись на визначення Болдирева [1], ми визначаємо для себе у рамках цього дослідження поняття *категорія* як концептуальне об'єднання об'єктів у групи на основі спільних одиниць знання про ці об'єкти. Категоричні концепти організовують знання про елементи міжкультурного комунікативного простору шляхом поміщення їх в окремі категорії, що можуть знаходитись в опозиції одна до одної чи взаємодоповнюватись. При цьому високим є рівень як суб'єктивності, так і

соціокультурних умов створення певних категорій (різний суспільно-політичний розвиток, різна система цінностей та ідеалів тощо).

З одного боку, процеси категоризації та схематизації знання є способом осягнення реальності, що є необхідним для існування суспільства у цій реальності. З другого ж боку, в результаті таких процесів виникають здебільшого сильно спрощені та узагальнені ідеї, образи та уявлення, що вкорінюються у поняттєвій системі членів відповідного суспільства і перешкоджають відкритому сприйняттю нової нестандартної інформації. [3: 29-74; 7: 11]. Саме процеси категоризації Стер називає причиною створення стереотипних уявлень та побутового расизму по відношенню до представників інших культур [7].

У віртуальному дискурсі конфліктна ситуація може виникати як на основі обговорення опублікованої на сайті інформації чи на основі інформації, наданої одним з користувачів, так і на основі конкретних коментарів, опублікованих одним з користувачів. Аналіз мовного матеріалу, взятого з Інтернет-форумів та чат-румів, показав поділ дискурсивного простору на опозиції, що відповідають когнітивним моделям взаємодії учасників як двох (чи більше) опонентів. Так, індивід поділяє учасників конфлікту на групи (МИ (Я)\ ВИ (ВОНИ); СВОЇ \ ЧУЖІ; ДРУГ \ ВОРОГ) і відносить себе до групи МИ (Я), максимально наділяючи цю групу позитивними якостями і намагаючись підвищити імідж групи за рахунок негативного представлення опозиційної групи ВИ (ВОНИ).

До групи МИ можуть входити, залежно від кількісних ознак, крім самого індивіда як окремі користувачі-однодумці, так і невизначена за розміром соціальна, національна чи культурна група, до якої автор себе відносить і від імені якої говорить. Це посилає потужний сигнал опонентові. Адже, якщо «Я» характеризує суб'єкта комунікативної взаємодії як конкретного учасника дискурсу, який вступає в суперечку один, то категорія МИ передбачає підтримку цілої групи, що поділяє інтереси та погляди автора (*Ok, nochmal, konkrete Zitate von mir von Halbrichtigem oder ganz falschem, Lügen etc. Wir warten alle* [GoFeminin.de]). На міжкультурному рівні необхідність підкреслити етнокультурну чи соціальну єдність передбачає об'єднання індивідів саме в категорію МИ. При цьому група, до якої суб'єкт себе відносить, наділяється позитивними ознаками і протиставляється іншій „групі-опоненту“, що виступає носієм негативних характеристик (*Viel zu lange haben wir schon gegeben, es ist an der Zeit nicht alles zu akzeptieren was Muslime oder deren Befürworter sagen das wir akzeptieren müssen.*) У цьому випадку проводиться чітка межа між категоріями МИ та ВИ (ВОНИ) як опонентів і, відповідно, виключення опонента з групи, до якої відчуває приналежність автор. Категорія ВОНИ слугує для об'єднання елементів з негативними якостями, що протиставляються всім якостям категорії МИ.

Поділ на МИ/ВОНИ стає основою для поділу на СВОЇ – ЧУЖІ і створення однозначних негативних та позитивних образів, внаслідок чого опоненти поміщаються в категорію ВОРОГ (FEIND), яка втілює якості, прямо протилежні ідеалам та цінностям суб'єкта протиставляється категорії ДРУГ (FREUND), до якої суб'єкт включає себе та свою групу.

Визначними для утворення категорії ВОРОГ можуть виступати, зокрема, релігійні, етнічні або ж ідеологічні ознаки. Так, образ Ворога може репрезентувати конкретна

релігія або етнічна група (*Im Übrigen wissen Sie vermutlich selbst, dass Hitler vom Islam fasziniert war [...] und der Antisemitismus heute nirgendwo so weit verbreitet ist wie im arabisch-islamischen Raum.* [tagesspiegel.de]). При цьому об'єкт, що поміщається у категорію ВОРОГ (у цьому випадку, *Ислам*), зображується в негативному світлі через активацію загальноприйнятого образу ворога (Гітлер) і характеризується через поняття, що суперечать прийнятій у суспільстві суб'єкта системи цінностей – екстремізм, антисемітизм; ворог гуманізму (*Islamismus ist einer der Feinde des Humanismus, der toleranten Mehrheitsgesellschaft.* [welt.de]). На протилежному боці знаходиться «гуманістична більшість у суспільстві».

У такому ж контексті поділу суспільства на «своїх» та «чужих» утворюються групи «корінне населення» (*Einheimische \ die hier ansässigen \ die Mehrheitsgesellschaft*) та «іноземці» (*Ausländer \ Zuwanderer \ die Ankommenden \ Neuankömmlinge*), де група «іноземці» поміщається у категорію ВОРОГ і визначається за такими ж негативними ознаками, як непрохані гості чи навіть завойовники, нахаби, злочинці (*Einwanderer sind Eroberer; leben auf Kosten anderer Leute; fliehen vor der Justiz*). До таких рис, як небажання інтегруватися і ставати повноцінним його членом, з'являються такі характеристики, як неповага до жителів країни та їх норм і цінностей, прагнення відібрати країну у корінного населення, та схильність до злочинів (*(Noch) Minderheiten und ihre Befindlichkeiten diktieren ihre Sicht der Dinge* [welt.de], *Und wenn der ALI wirklich kriminell ist?* [zeit.de]).

В контексті інтерпретації власної та чужої системи цінностей, відбувається поділ дискурсивного потоку на категорії ПРАВДА – БРЕХНЯ (*WAHRHEIT – LÜGE*). Таким чином, все, що каже суб'єкт, сприймається як загальноприйнята істина і відстоюється з точки зору «правдивості». В опозиції до групи суб'єкта знаходиться група опонента, слова якого автоматично відносяться до категорії БРЕХНЯ, а отже мають бути спростовані. При цьому, автор може відкрито закидати опонентові розповсюдження неправдивої інформації, наприклад через пряме звинувачення у брехні (*...und irgendwann stellt man die Ohren für alles was aus Moskau kommt auf Durchzug.* [Zeit.de]) або ж через пряме протиставлення слів автора «дійсному» стану речей (*Das ist gar keine „wissenschaftliche“ sondern eine polemische Aussage [...]* [tagesspiegel.de]).

Проте, оскільки в центрі уваги знаходяться здебільшого концепти, що стосуються культурних норм та особистої системи цінностей індивідів, їхня актуалізація несе дуже потужний емоційний заряд. Це означає, що в значній мірі йдеться про особисті враження та переконання, в які суб'єкт дійсно вірить і які важко об'єктивно заперечити. Тому, у половині конфліктних ситуацій опоненти наголошують не на свідомому спотворенні фактів, а на хибності самої інформації, класифікуючи її за опозиційною парою ПРАВИЛЬНО – НЕПРАВИЛЬНО (*RICHTIG – FALSCH*). При цьому погляди опонента розцінюються як дивні, абсурдні (*Außerdem finde ich diese Merkfelfixierung immer wieder seltsam. Es ist absurd zu glauben, dass Angela Merkel alleine im stillen Kämmerlein des Bundeskanzleramts irgendwelche Entscheidungen trifft.* [tagesspiegel.de]) чи смішні (*Dennoch ist Ihr Zitat ein recht gelungenes Scherz.* [tagesspiegel.de]). Вже не висловлюється сумнів у тому, що опонент насправді вірить у власні слова. Та все одно, погляди та поведінка опонента, що розцінюються як неправильні,

протиставляються «правильній» поведінці групи, яку конструює навколо себе автор. Опонент при цьому звинувачується у невідповідності нормам суспільства, в якому живе.

Підсумовуючи, можна сказати, що аналіз мовного матеріалу дозволив нам спостерігати поділ дискурсивного простору на категорії МИ – ВИ (ВОНИ) практично в усіх випадках конфліктної взаємодії, як на міжособистісному рівні, так і на міжкультурному. Учасники конфліктних ситуацій проводять чітку межу між «своїм \ Своїми» та «чужим \ Чужими», це стосується як груп, до яких суб'єкт відносить себе та опонента, так і системи цінностей та пріоритетів, що поділяються на свої та чужі інтереси, погляди, ідеали, свою позицію та позицію опонента. Цьому сприяє сама природа конфліктної взаємодії, адже, у випадку міжкультурної конфліктної комунікації, категоризація дискурсивного простору дозволяє суб'єкту чітко уявити себе та своє місце у групі «своїх» і створити опозицію до своєї групи, помістивши опонента у групу «чужих» або «інших», «поганих». При цьому, Інтернет-форуми як джерело ілюстративного матеріалу, хоч і не можуть абсолютно ототожнюватися з унім конфліктним дискурсом, однак забезпечують відносно високий рівень спонтанності та свободи у висловленні думок та поглядів. Це дозволяє більш детально дослідити концепти, що об'єктивуються у віртуальному конфліктному дискурсі, а разом з тим дослідити і ментальні репрезентації, що є важливими для німецькомовного комунікативного та соціального простору, когнітивні процеси, що відбуваються під час конфліктної взаємодії, і те, як концептуальна система користувачів мережі структурує їхню реальність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Болдырев Н. Н.* Процессы концептуализации и категоризации и категоризации в языке // *Горизонты современной лингвистики: Сб. науч. трудов в честь Е. С. Кубряковой.* М., 2009 – с.38 – 51. 2. *Лакофф Дж.* Женщины, огонь и опасные вещи: Что категории языка говорят нам о мышлении \ Дж. Лакофф, пер. с англ. И. Б. Шагуновского. – М.: Яз. слав. культ., 2014. – 792 с. 3. *Мартинюк А.П.* Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики \ А. П. Мартинюк. – Х. ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 196 с. 4. *Микешина Л.А.* Категоризация как всеобщая процедура познавательной деятельности / Л.А. Микешина // *Философия науки: учебное пособие.* 2-е изд., перераб. и доп. – М. – 2006. – 445 с. 5. *Croft, W., Cruse D.* *Alan Cognitive Linguistics* / W. Croft, D. Alan Cruse – Cambridge University Press. – 2004. – 357 p. 6. *Cognition and categorization* / Rosch E., Lloyd B. – Hillsdale – 1978 – 328 p. 7. *Jäger S.* Entstehung von Fremdenfeindlichkeit : die Verantwortung von Politik und Medien. [Ел. пецурп] – Т. 1, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2002. – Режим доступу від 29.09.2017: <http://library.fes.de/fulltext/asfo/01014001.htm#E10E3>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Forum GoFeminin – http://forum.gofeminin.de/forum/actu1/_f6930_p3_actu1-Braucht-Deutschland-einen-Prasidenten-ala-Wladimir-Putin.html 2. Der Tagesspiegel – <http://www.tagesspiegel.de/politik/bertelsmann-studie-zur-willkommenskultur-deutsche-halten-sich-fuer-einwanderungsfreundlicher/11461772.html> 3. Die Welt – <http://www.welt.de/politik/deutschland/article157214425/Burkini-ist-ein-ambivalentes-Kleidungsstueck.html> 4. Die Zeit – <http://www.zeit.de/politik/deutschland/2016-08/asyl-deutschland-fluechtlinge-tuerkei-kurden-erkennungquote>

*Михиденко К. А., аспірантка
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, г. Київ*

КАТЕГОРИЗАЦІЯ В НЕМЕЦЬКОЯЗЫЧНОМ КОНФЛІКТНОМ ДИСКУРСЕ

В статті розглядається процес категоризації дискурсивного пространства в часі міжкультурного конфліктного взаємодіяння в умовах віртуальної комунікації. На основі мовного матеріалу з німецькоязычних Інтернет-форумів і чат-румів розглядаються такі категорії, як МЯ, ВЫ, ОНИ, ДРУГ, ВРАГ, ПРАВДА, ЛОЖЬ, ВЕРНО, НЕВЕРНО.

***Ключевые слова:** конфліктний дискурс, міжкультурна комунікація, категоризація, когнітивні схеми.*

*Mikhidenko K., PhD. Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

CATEGORIZATION IN GERMAN CONFLICT DISCOURSE

The article is dedicated to the process of categorization of discursive space at the time of intercultural conflict interaction in virtual communication. Relying on language material from German speaking Internet-forums and chat-rooms we distinguish such categories, as WE, YOU, THEY, FRIEND, ENEMY, TRUTH, LIE, RIGHT, WRONG.

***Key words:** conflict discourse, intercultural communication, categorization, cognitive schemes.*

Стаття надійшла до редакції 30.09.17 р.

УДК 811.112.2

*Ігнатенко Т.М., ст.викл.
Національна академія Служби безпеки України, м. Київ
Павличко О.О., к. філол. н., доц.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ЛЕКСИКИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ (МЕТОДИЧНІ РОЗДУМИ ТА ЕМПІРИЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ)

У статті розглядаються проблеми, пов'язані з порівняльною фразеологією німецької та української мов. Здійснено порівняльний аналіз фразеологічних одиниць німецької мови з їх еквівалентами українською мовою. У статті представлені також результати дослідження, що стосуються сприйняття і вживання німецьких фразеологізмів. Доведено важливість опанування фразеології для формування комунікативної компетентності в мультикультурному освітньому процесі.

***Ключові слова:** фразеологічні одиниці, семантика, порівняльна фразеологія, ідіоми.*